

ROP-3.2.1.

**Foglalkoztatási Akcióterv a Fehérgyarmat Város és térsége
kiegyensúlyozott fejlődésének előmozdításáért és az
esélyegyenlőség biztosításáért**

**FEHÉRGYARMATI KISTÉRSÉG FOGLALKOZTATÁSI
PROGRAMJA – HELYZETFELTÁRÁS**

2008.

TARTALOMJEGYZÉK

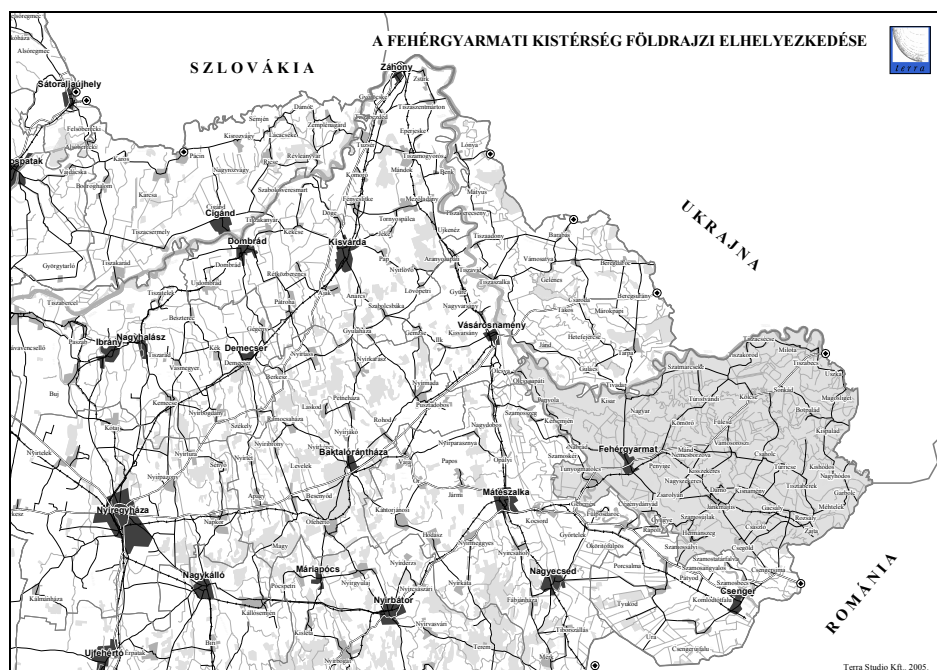
Bevezető	2
Vezető összefoglaló	3
1.1. Természetföldrajzi jellemzők	6
1.1.1. Táji adottságok	6
1.2. Társadalmi jellemzők, humánerőforrások	8
1.2.1. Társadalmi aktivitás, jövedelmi viszonyok	8
1.2.2. Főbb regionális és megyei demográfiai folyamatok	2
1.2.3. A kistérség népessége, munkaerőpiac, szakképzés	14
1.2.4. Oktatás	20
A helyzetfeltárás összegzése, a Fehérgyarmati kistérség SWOT analízise	34

Bevezető

A Fehérgyarmati kistérség Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében található. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye Magyarország legkeletibb területén fekszik, s hazánk egyik legnagyobb, legnépesebb és egyben legperiférikusabb elhelyezkedésű megyéje. A megye földrajzi sajátossága, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén és Hajdú-Bihar megye mellett három országgal határos: Ukrajnával, Romániával, valamint a Szlovák Köztársasággal.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye területe 5.936 km², lakossága 583.564 fő¹. A népsűrűség (96 fő/km²) alacsonyabb az országos átlagnál (108 fő/km²), de magasabb, mint a vidéki átlag. Népsűrűsége jelentős szóródást mutat, a lakosság zöme a megyeszékhely, a közel 116 ezer lakosú Nyíregyháza körzetében él, de magasabb népsűrűséggel rendelkezik Záhony, Kisvárdai és Mátészalkai térsége is.

A Fehérgyarmati kistérséget északnyugaton a Vásárosnaményi, nyugat-délnyugati irányból a Mátészalkai, délről a Csengeri kistérség határolja. Központja a térség egyetlen városi rangú települése, Fehérgyarmat, mely a megyeszékhelytől 70 km, Budapesttől 326 km távolságra fekszik. A kistérséget 49 település alkotja, területe 703 km², lakóinak száma 39.924, népsűrűsége pedig 57 fő/km².

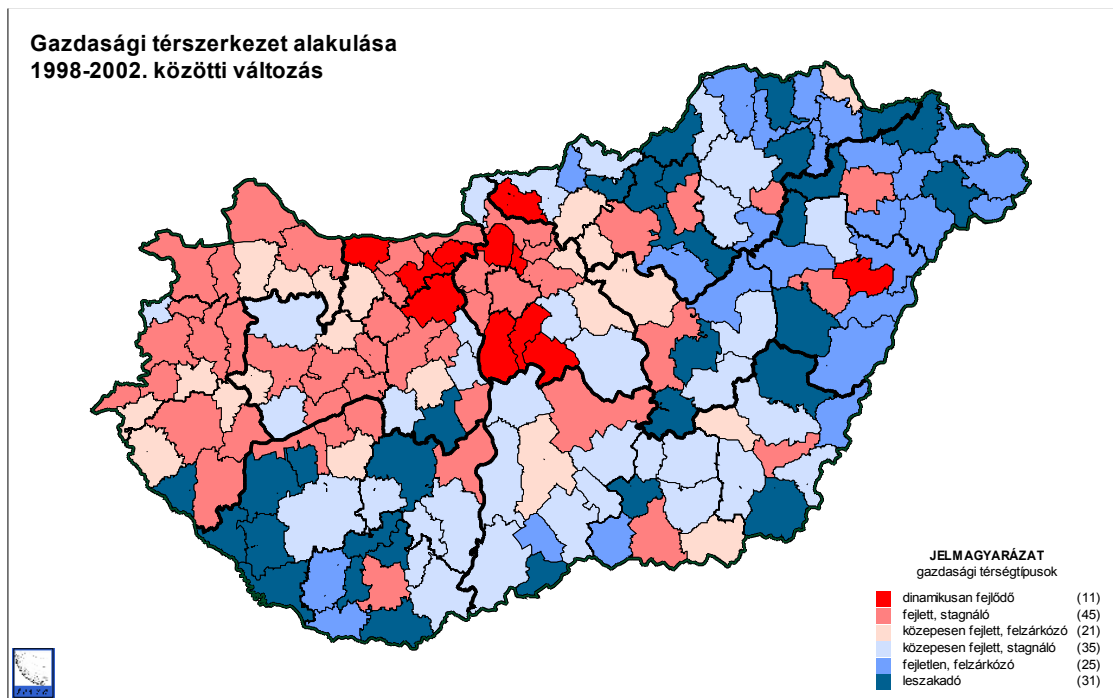

¹ 2003. december 31-i állapot szerint, Központi Statisztikai Hivatal

A kistérség a természetföldrajzi besorolás szerint az Alföld nagytáj, a Felső-Tiszavidék középtáj, illetve a Szatmári-sík kistáj észak-északkeleti és középső részét képezi.

Vezetői összefoglaló

A kistérség országon belüli pozíciójának legfontosabb jellemzője a *perifériális helyzet*. Ez földrajzi és gazdasági-társadalmi fejlettségét tekintve igaz. E két szempont nem feltétlen függ össze, főleg ha figyelembe vesszük, hogy az ország földrajzi perifériáján lévő Szabolcs-Szatmár-Bereg megye megyeszékhelyéhez, Nyíregyházához tartozó kistérség gazdaságának dinamikáját tekintve (térkép) a fejlett stagnáló kategóriába tartozik. Eközben a megye többi kistérsége országos viszonylatban a leszakadó, jobb esetben is a fejletlen, felzárkózó kategóriába tartozik. A Fehérgyarmati kistérségre ez utóbbi a jellemző.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye gazdasági-társadalmi fejlettségi szintje alapján alföldi viszonylatban is elmaradott, számos strukturális gonddal küszködik. Ennek legfontosabb elemei a magas hozzáadott értéket előállító iparágaknak a megye iparszerkezetében megfigyelhető alulreprezentáltsága, valamint a viszonylag magas munkanélküliség. Májig is országosan kiemelkedő szintű természetes szaporodás és jelentős mértékű elvándorlás jellemzi. Településhálózata – történelmi okok miatt – eltér az Alföld más területein jellemző szerkezettől: jóval sűrűbb annál, döntően aprófalvas (a lakosság 25%-a 2.000 fő alatti, 50%-a 5.000 fő alatti lélekszámmal bíró településen él).

A megye fekvésének legnagyobb előnye volt évtizedekig, hogy itt található a „záhonyi kapu”, így az egykori Szovjetunióból érkező nyersanyagok kedvező pozícióban lévő feldolgozóhelye lehetett. Iparának fejlődése ennek megfelelően alakult. Mezőgazdaságában is megtalálható volt ennek a helyzetnek a hatása, a magyar almatermelés felét adta (nagyreszt szovjet exportra). Ezen túl gabona-, dohány-, és zöldségtermelésével, valamint állattenyésztésével tűnik ki.

A rendszerváltás után a térség geopolitikai helyzete alapvetően megváltozott, a kelet-európai piacokhoz való közeli fekvésből származó előnyből rövid idő alatt hátrány lett, hiszen a keleti piacok összeomlása után az Európai Közösség lépett elő a magyar gazdaság legfőbb felvevőpiacává, melytől Szabolcs-Szatmár-Bereg megye a legtávolabb esik az országon belül. A geopolitikai helyzet megváltozása egyben azt is jelentette, hogy a megye félperifériából perifériává lett, s ez a periférikus helyzet nagyban hozzájárult a piacgazdasági átalakulás okozta válság elmélyüléséhez, illetve a gazdasági elmaradottság konzerválódásához. A periférikus helyzetet még határozottabbá tette az, hogy a szomszédos regionális gazdasági centrumok is (Miskolc, Debrecen) súlyos strukturális problémákkal küszködtek, a gazdasági megújulást hordozó centrumok (Budapest, Északnyugat-Magyarország) pedig túl távol estek ahhoz, hogy dinamizáló hatással legyenek az ország keleti térségeinek gazdaságára.

Az Fehérgyarmati Kistérség népessége, - de elsősorban a kistalvokban élők - jövedelmi, szociális, demográfiai és foglalkoztatási helyzeténél fogva egyaránt hátrányos helyzetű. Az országos viszonylatban legalacsonyabbak közé tartozó átlag jövedelem, a népesség rossz egészségi állapota és alacsony átlagos életkora, az igénybevett szolgáltatások elégtelen köre és alacsony színvonala, mind olyan tünetek, amelyek a térség súlyos problémáit tükrözik. A lakosság és elsősorban az

innovatív fiatalok elvándorlása, tovább súlyosbítja a jelenlegi helyzetet. A munkaerő kínálat alacsony képzettségi szintjénél fogva nagyobb részt segéd, illetve betanított jellegű munkakörök betöltésére alkalmas. A munkanélküliség és a foglalkoztatás színvonala jóval alacsonyabb az egyébként szintén kedvezőtlen megyei átlagtól. Az aktív korú lakosság több mint felének nincs munkaviszonya. A munkanélküliségi ráta (a regisztrált munkanélküliek aránya az aktív korú népességben) 18,2% volt 2004-ben, ami megyei átlagnál (11,9%) jóval magasabb értéket mutat. A tartós munkanélküliek száma 2002. és 2004. között 1374-ről 1514-re növekedett, aminek legfontosabb összetevője az Fehérgyarmati növekedés (201-ről 327-re). Különösen magas a munkanélküliek aránya azokon a településeken, ahol 40% fölötti a roma népesség aránya. A kistérségben a tartós munkanélküliek aránya összességében 7,3%-os, ami nagyobb a megyei (4,6%-os) átlagtól. A regisztrált munkanélküliek között a kistérségben a legnagyobb arányt képviselik a maximum 8 általános iskolát végzettek (41%). 1991-hez viszonyítva jelentősen meg növekedett a térségben segédmunkás, azaz a képzetlen munkanélküliek aránya. Hosszabb idő intervallumban (1991-2005) tendenciaként figyelhető meg a női munkanélküliek arányának növekedése is és az állományon belül nőtt az idősebb – 36-55 éves – korosztályok aránya. A lakosság 63%-a maximum az általános iskolát fejezte be. Alacsonyabb az országos, de a megyei átlagtól is a középiskolát és az egyetemet végzettek aránya.

Összességében kijelenthető, hogy a térség lakossága országos, de megyei viszonylatban is alul képzett. A lakosság egészségügyi állapota rossz és az ellátás mértéke nem ennek megfelelő. A probléma előidézője és felszámolásának, enyhítésének legfontosabb tényezője a munkáltatói kör, vagyis a térség gazdasága. A munkáltatók foglalkoztatási szerepéről az állapítható meg, hogy a gazdálkodó szervezetek – elsősorban tőke hiány miatt az elkövetkező évekre nem terveznek számot tevő munkahelyteremtő fejlesztést egyik ágazatban sem. Piaci pozícióikat és kilátásaikat általában jónak ítélik meg, de nem annyira, hogy akár hitelből is fejlesszenek. A mérsékelt gazdasági aktivitás, a helyi gazdaság gyenge teljesítőképessége és a munkahelyteremtő fejlesztések hiánya a munkaerő-piaci viszonyok kedvezőtlen alakulásának egyik oka. A települések többségében egyedüli foglalkoztató az önkormányzat és intézményei: iskolák, óvodák és a polgármesteri hivatal. A munkahelyteremtés szempontjából fontosnak ítélt gazdasági szervezetek többsége mezőgazdasági tevékenységet folytat, ami főleg szezonális és a technológiai fejlesztésekkel együtt járó, korlátozott foglalkoztatást jelent.

Az állam a térségfejlesztés, a gazdaságfejlesztés támogatási rendszerével és az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközökkel avatkozik be. Ez eszközök hatása a munkanélküliségre és foglalkoztatásra, változó hatású. A térség foglalkoztatási helyzetére nagyobb hatással bíró beruházás tervezése, előkészítése nincs folyamatban. Úgy tűnik nincsenek versenyképes, előkészített fejlesztési projektjei a vállalkozóknak. Eredményesebbnek bizonyultak ez idáig az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök, bár ezek változó hatékonyságúak és legtöbbször csak átmeneti megoldást eredményeznek.

1.1. Természetföldrajzi jellemzők

1.1.1. Táji adottságok

Geológiai adottságok

A Szatmári-sík kistáj felszíne kevésbé mozgalmas, feltöltött, elhagyott folyómedrekkel hálózott, artéri szintű síkság. Földtani adottságait a folyóvizek határozták meg: a kistajat 1-12 m vastagságban fedik holocén folyóvízi üledékek. A legrégebbi képződmények a keleti részen található kavicsos-óholocén rétegek (rozsályi betonkavics), a mélyebben fekvő területek öntésagyagos, öntésiszapos rétegei fiatalabbak.

A térség talajai talajvíz hatása alatt képződött réti és láptalajok. A kistájon nagy területi arányt (48%) képviselnek a vályog-agyag mechanikai összetételű, gyengén vagy erősen savanyú kémhatású gyenge termékenységű öntéstalajok. A kedvezőbb talajminőségi kategóriába tartozó, kötött, savanyú kémhatású réti talajok 14%-ban fordulnak elő. Jellemzően nagy vízraktározó és rossz vízelvezető képességűek. Hasonló területi arányban találhatóak kevésbé kötött, így kedvezőbb vízgazdálkodási tulajdonságokkal bíró, de csekélyebb szervesanyag-tartalmú öntés réti talajok.

A kistáj keleti területein hazánkban ritka, mocsári erdőtalaj borít nagyobb összefüggő területet (13%). Ez a talajtípus kedvezőtlen vízgazdálkodású agyag mechanikai összetételű, erősen savanyú kémhatású, gyenge termékenységű.

Klíma

A kistérség délnyugati területe mérsékelt száraz, északkeleti része mérsékelt nedves klímájú. Az évi átlagos középhőmérséklet $9,6-9,7^{\circ}\text{C}$, a napsütéses órák száma 1960-1970^{óra}/év. A csapadék évi összege a kistáj közepén 650-670mm, északkeleten eléri a 700mm-t; eloszlása egyenetlen, az utóbbi években szélsőséges irányba módosult. A legcsapadékosabb hónap jellemzően a június, legkevesebb csapadék márciusban hullik. A tél hidegebb és hosszabb, mint az Alföld más területein, a tavaszi fagyok gyakran károsítják a termést. A hótakarós napok száma az Alföld egészéhez viszonyítva magas: átlagosan 50. Uralkodó széliránya jellemzően északi, déli, ősszel délkeleti. Az éghajlat a vízigényes, kevésbé hőigényes szántóföldi és kertészeti kultúráknak kedvez.

Vízrajz

A térség vízföldrajzi tengelye a Tisza, amely Tiszabecsnél érkezik Magyarországra. A kistájat a határtól a Szamos torkolatáig terjedő 60 km-s szakasza érinti, melyhez 13.173 km² vízgyűjtő tartozik (ebből 812 km² hazai). Kanyargós medrét mindkét partján feltöltődő holtágak, morotvák, holtmedrek kísérik. Ezen a szakaszon torkollik bele a Batár, a Csomota és Szenke vizeit befogadó Öreg-Túr, a Túr-főcsatorna és a Szamos. A Tisza esése magyarországi szakaszán itt a legnagyobb. Körülbelül Tivadar községig szállít kavicsot, ettől lejjebb már csak homokot. Vízállását és vízhozamát nagy ingadozások jellemzik. Legnagyobb valószínűséggel három árvíz fordul elő: kora tavasszal hóolvadás után, kora nyáron a csapadékmaximumnak köszönhetően és késő ősszel. Tokaj felett előfordul jeges ár is. Az ősz és a tél a kisvizek ideje.

Az árvízvédelmi szempontból veszélyes vízfolyásokat – Tisza, Szamos, Túr – árvédelmi gátak kísérik.

A térség állóvizei részben a folyókat kísérő holtágak, részben mesterséges tározók és halastavak. Legnagyobb felszínű a szamosályi Holt-Szamos (48 ha). A kistérség 6 víztározója közül, melyek együttes felszíne 728 ha, a Holt-Szamoson létesült, 530 hektáros tunyogmatolcsi tározó a legnagyobb.

A talajvíz átlagos szintje 2-4 m közötti, de a folyókat kísérő folyóhátak alatt 4 m alá süllyed. Hozama a Túr és a Tisza között $5-7\frac{1}{s}$ km², a Szamos és a Túr

között 3-5 $\frac{1}{s}$ km². Kémiai jellegét tekintve nátrium- vagy kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos. Keménysége a kistérség területén 25 nk° alatt van.

A rétegvíz mennyisége 1-1,57 $\frac{1}{s}$ km² közötti. Az artézi kutak mélysége ritkán haladja meg a 100 m-t, de gyakran ezek is jelentős vízhozamúak. Fehérgyarmat nátriumkloridos hévize 47°C-os.

Táji karakter

A kistáj az Észak-alföldi (Samicum) flórajárásba tartozik. Potenciális erdő-társulásai a fűzések, fűz-nyár és elegendő ligeterdők, tölgy-kőris-szil ligeterdők, valamint az égeres láperdők. Jelentős területeken található mocsárrétek, ecsetpázsitos rétek és magassásos társulások.

A folyóvizek hatására formálódó táj mai arculatát a folyószabályozások és az intenzív mezőgazdasági termelés alakította ki. Noha a térség kultúrtájja formálása a honfoglalás korában megkezdődött, a táj jelentős részét még a XVIII. században is erdők borították. Területhasználat tekintetében ma legjelentősebb a szántóterületek elterjedtsége: 50%-ot meghaladó arányban, ezt követi a legelőterületek aránya 17,9%-kal. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye erdőgazdálkodási koncepciója alapján a kistérség erdősültsége a megyén belül is rendkívül alacsony.

A viszonylag háborítatlan élőhelyek visszaszorulása és elszigetelődése az őshonos fajok élőhelyeinek összezsugorodásával és a fajgazdagság csökkenésével járt. Az élővilág visszaszorult a mezőgazdasági szempontból kevésbé értékes területekre, a jelentős kiterjedésű vizes területeknek köszönhetően azonban viszonylag fajgazdag.

1.2. Társadalmi jellemzők, humán erőforrások

1.2.1 Társadalmi aktivitás, jövedelmi viszonyok

Településhálózat, települési funkciók

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében található 11 kistérség közül a Fehérgyarmati kistérség területe a legnagyobb kiterjedésű és itt található a legtöbb település is (49). A településsűrűséget jelzi, hogy egy településre a kistérségben átlag 14 km² jut, ami a legkisebb a megyében. Ugyanez az érték a nyíregyházi kistérségben 59, a nagykállóiiban 57 km². A településsűrűséget jellemző szélső értékek különbsége arra vall, hogy a megyén belül jelentős különbségek tapasztalhatók a településhálózatot szervező tényezőket tekintve. Az egyik tényező a természeti viszonyokban, a másik történelmi okokban keresendő. A Fehérgyarmati kistérség települései a Tisza és a Szamos közötti védett homokhátakra települtek. Ezen a sűrűn vízjárta területen így sok kis településből álló, egymástól akkoriban árvíz idején elválasztott aprófalvas jellegű településhalmaz fejlődött ki, amely a török hódoltság alatt nem formálódott át, mint az Alföld török megszállás alá került területeinek esetében. Ez a település csoportosulás a megyében és az Alföldön is egyedülálló. Az Alföldre elsősorban a ritkás településhálózat jellemző, nagyobb lélekszámú mezővárosok és falvak rendszere.

A kistérségen belül megfigyelhető egyenlőtlenségek is a természeti tényezőkre vezethetők vissza. Annak déli felében, a Szamoshoz és annak mellékágaihoz kapcsolódóan nagyobb a települések sűrűsége, mint a térség északi, Tiszához kötődő vidékein. A települések átlagos népessége 815 fő, ami a legalacsonyabb Szabolcs-Szatmár megyében. Ez, illetve az alacsony népsűrűség (57 fő/km²) indikátora az aprófalvas jellegnek.

A kistérség településeinek száma 49, amelyből 19 település 500 főnél kevesebb lelket számlál. 23 faluban esik a lakosságszám 500 és 1000 fő közé, 5 település népessége haladja meg az 1000 főt, de ezek sem érik el a 2000-t (Jánkmajtis (1766 fő), Kistar (1095 fő), Kölcse (1395 fő) Szatmárcseke (1524), Tiszabecs (1095 fő)). A két legnépesebb település a 2621 főt számláló Tunyogmatolcs és a 8879 fős Fehérgyarmat. A kistérségben egyetlen városi rangú település van: Fehérgyarmat, ami a kistérség és a Tisza-Szamos közti terület szervező központja. A kistérségben lakosságszám alapján 7 olyan település van, amely alkalmasnak tűnik legalább mikrotérségi központi szerepkör betöltésére. Ugyanakkor ezeknek a településeknek a területi elhelyezkedése egyenlőtlen.

A két legnagyobb település a kistérség nyugati határának közelében egyfajta településpárt alkot, mindkettőt érinti a vasút vonal és a 491 számú közút. További négy, 1000 főt meghaladó település a kistérség kisebb településsűrűségű területén található, valamennyiük – Kölcse kivételével – a Tisza partján. A nagy településsűrűségű déli területen egyetlen 1000 főt jelentősen meghaladó település van, Jánkmajtis, ami a népességszámot, funkciókat és az úthálózat szerkezetét vizsgálva is valódi mikrotérségi központként értelmezhető.

A kistérség településhálózatának vizsgálatában elsődleges kérdés a hálózat központjainak és azok vonzáskörzetének meghatározása. A központok ellátási és igazgatási funkciók besűrűsödésével alakulnak ki, amelyekkel az adott település képes saját lakosságán kívül a szomszédos települések lakosságát is ellátni.

A 1000 fő feletti települések funkcióit vizsgálva egyértelműen kirajzolódik az egyetlen város, **Fehérgyarmat** kiemelkedő szerepe mind az ellátás, mind az igazgatási funkciók tekintetében. Fehérgyarmat a megye városhálózatában lélekszám alapján a középmezőnybe tartozik, országos városhálózatban azonban a kisváros kategóriába esik. Nyíregyháza torzítóan nagy lakossági súlyát figyelmen kívül hagyva a megye átlagos városi lakosságszáma 8500 fő. Fehérgyarmat lélekszáma ezt valamivel meghaladja.

A város ellátási és igazgatási funkcióit tekintve is teljes ellátottságot mutat. Gyakorlatilag minden olyan szolgáltatást képes nyújtani és feladatot képes ellátni, amit országos viszonylatban a középvárosok látnak el. A gond elsősorban a piaci és lakossági szolgáltatások színvonalával van. A hiányosságok egyaránt érintik az intézmények és szolgáltatások épületeinek műszaki színvonalát és a bennük folyó munka hatékonyságát.

A kistérségi központ után a legfejlettebb ellátottsággal nem a kistérség második legnagyobb lélekszámú települése, Tunyogmatolcs rendelkezik. Ennek oka, hogy a kistérségi központ közvetlen közelében található, és így az alapszintű szolgáltatásokon túlmutató funkciók legnagyobb részét ott veszi igénybe lakossága. Tunyogmatolcsnál jelentősebb központi szerepkörrel három település rendelkezik: Jánkmajtis, Kölcse és Tiszabecs.

Jánkmajtis a kistérség – már említett – déli területének mikrotérségi központja. Teljes alapfokú ellátási szerepköre mellett legalább három városi ellátási funkcióval is rendelkezik, igazgatási szerepköre azonban érthető módon korlátozott. Speciális (idegenforgalmi, logisztikai, stb.) szerepkörrel nem rendelkezik.

A másik hasonló súlyú település **Tiszabecs**. Ellátási funkcióinak viszonylagos gazdagsága kevésbé a térségi szerepkörre, mint inkább a határátkelő létére alapozódik. A közeli **Kölcse** ezzel szemben három út kereszteződésében, Jánkmajtishoz hasonló funkciógazdagsággal, valódi mikro-térségi központnak tekinthető.

Mindezek mellett *Szatmárcseke, Nábrád, Rozsály és Szamossályi* települések képesek még viszonylag teljes körű alapellátást biztosítani (van iskola, házi orvos és gyógyszerész v. fiókgyógyszertár is).

Legfontosabb intézménytípusonként az alábbi állapot jellemzi a kistérséget. Iskolával a 49 településből 27 rendelkezik. Rendszeres házi orvosi ellátás 18 településen van, egyedül Fehérgyarmaton és Jánkmajtison van több orvos is. Gyógyszertár vagy fiókgyógyszertár csupán 9 településen van.

A kistelepülések intézményi ellátása jelenleg a kistérség legégetőbb problémája, mivel a települések forráshiányos volta miatt az intézményi fenntarthatóság a minőségi munkavégzés rovására megy. A települések ellenállása az oktatási intézmények összevonásával szemben abból ered, hogy tapasztalatok szerint az oktatási intézmények elvesztésével tovább folyik, sőt felerősödik a fiatal családok elvándorlása.

Az intézményi összevonások szükségszerűségét kompenzáló egyéb (út-kapcsolatok, közlekedési szolgáltatásokat érintő) fejlesztéseket kell a kistérségben végrehajtani.

Társadalmi, szociális jellemzők

1.2.2. Főbb regionális és megyei demográfiai folyamatok

A megyét az átlagosnál kedvezőbb demográfiai- és kedvezőtlenebb egészségügyi viszonyok jellemzik. Az élveszületések aránya országosan a legmagasabb, a halandóság az országos átlagnál kedvezőbb, így a népesség az átlagosnál jóval mérsékeltebb ütemben csökken (*1. táblázat*).

A Fehérgyarmati kistérség demográfiai viszonyai nagyrészt megfelelnek a megyeieknek, ugyanakkor a kistérségben a mortalitás növekvő tendenciát mutat, évről évre nagyobb mértékben haladja meg a megyei értéket, melynek következményeként a természetes szaporodás mértéke jóval alacsonyabb a megyeinél.

1. táblázat: A legfontosabb demográfiai jellemzők alakulása 1999 és 2003 között

Ezer lakosra jutó élveszületések száma					
	1999	2000	2001	2002	2003
Fehérgyarmati kistérség	12,2	12,7	12,1	11,5	10,5
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	12,0	12,0	11,5	11,3	10,7
Észak-Alföldi régió	11,0	11,2	10,8	10,6	10,2
Magyarország	9,4	9,7	9,5	9,5	9,3
Ezer lakosra jutó halálozások száma					
	1999	2000	2001	2002	2003
Fehérgyarmati kistérség	13,8	13,8	12,8	13,6	14,1
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	13	12,5	12,0	12,1	12,4
Észak-Alföldi régió	13,5	13,0	12,5	12,6	12,9
Magyarország	14,2	13,5	13,0	13,1	13,4
Ezer lakosra jutó természetes szaporodás					
	1999	2000	2001	2002	2003
Fehérgyarmati kistérség	-1,6	-1,1	-0,7	-2,1	-3,6
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	-0,9	-0,5	-0,5	-0,7	-1,7
Észak-Alföldi régió	-2,5	-1,8	-1,7	-2,0	-2,7
Magyarország	-4,8	-3,8	-3,4	-3,5	-4,1
Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet					
	1999	2000	2001	2002	2003
Fehérgyarmati kistérség	-3,7	-2,0	-2,6	-4,9	-5,9

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	-2,8	-2,4	-2,4	-3,8	-4,0
Észak-Alföldi régió	-2,1	-1,5	-1,4	-2,1	-2,9
Magyarország	-	-	-	-	-

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

Az elvándorlás – amely főleg a fiatalabb, képzettebb rétegeket érinti – országosan a legnagyobb Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, s kiemelkedően magas a Fehérgyarmati kistérségben. A hátrányos szociális helyzetű rétegek (csökkent munkaképességűek, romák) aránya magas, társadalmi-gazdasági integrációjuk vontatott.

A munkanélküliek aránya megyei szinten ugyan csökkenő tendenciát mutat, de lényegesen az országos átlag fölött van (2. táblázat). Különösen a Csengeri, a Fehérgyarmati, a Vásárosnaményi, a Baktalórántházai, illetve a Nyírbátori kistérségben okoz gondot a foglalkoztatás.

A Fehérgyarmati kistérségben az utóbbi években alig létesült új munkahely, ugyanakkor néhány jelentősebb foglalkoztató, piaci helyzetének további romlása miatt beszüntette tevékenységét, melynek következményeképpen a munkanélküliség csökkenő tendenciája 2003-ban megfordult, s majdnem elérte a megyei érték kétszeresét.

2. táblázat: A munkanélküliségi ráta alakulása 1999 és 2003 között

	1999	2000	2001	2002	2003
	%				
Fehérgyarmati kistérség	14,4	14,8	13,7	13,1	15,9
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	10,8	11,2	9,6	9,1	8,4
Észak-Alföldi régió	9,5	9,2	7,8	7,8	6,8
Országos átlag	6,2	6,4	5,7	5,8	5,9

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

1.2.3. A kistérség népessége, munkaerőpiac, szakképzés

Népesség

A Fehérgyarmati kistérség népessége 39.924 fő, amely a megye összlakosságának nem egész 7% -t teszi ki (csak viszonyításként a megye településeinek 21%-t foglalja magába, területének pedig 11%-t foglalja el). A lakónépesség változása (a természetes szaporodás és a belföldi vándorlás eredője) évek óta negatív előjelű, és ez a tendencia jellemzi a megye összes kistérségét. A csökkenés mértéke megyei szinten 2001-hez képest $-0,8\%$. A $0,0\%$ -os (Baktalórántházai kistérség) és a $-2,2\%$ (Csengeri kistérség) szélső értékeket figyelembe véve a Fehérgyarmati kistérség közepes értékkel rendelkezik ($-1,1\%$).

A természetes szaporodás értéke a Kisvárdai kistérség kivételével mindenhol negatív. A Fehérgyarmati kistérségben 2003-ban 1000 lakosra számítva 4,6 fő természetes fogyás volt regisztrálható. A kistérségen belül ez az érték erősen változó. 16 település esetében beszélhetünk természetes növekedésről. Az ezer főre jutó természetes szaporodás Uszka településen a legnagyobb: 35 fő. Az ezer főre jutó természetes fogyás értéke Nagyhódoson a legjelentősebb: -55 fő. A mutató értéke még négy településen haladja meg a -20 főt. Fehérgyarmaton a természetes fogyás értéke elenyésző, ezer főre vetítve $-1,58$ fő.

A lakónépesség változását befolyásoló tényező a belföldi vándorlás mértéke is. A 2003. évi statisztikai adatok szerint ennek értéke a megye minden kistérségében negatív (kivéve az Ibrány-Nagyhalászi kistérséget). A Fehérgyarmati kistérségben az ezer lakosra vetített vándorlási különbözet 21 településen pozitív a többi 28 településen pedig negatív. A legjelentősebb negatív érték Nemesborozván volt tapasztalható, ezer főre vetítve -65 fő. A kistérség központjában az elvándorlók száma szintén meghaladja a leteleplőket, a vándorlási egyenleg itt -11 fő /1000 lakos.

A természetes szaporodást nagyban meghatározó tényező a lakónépesség korösszetétele. A területre általában jellemző elvándorlás leginkább a fiatalok népességét érinti, ennek következtében helyenként jelentősen megnövekszik a 60 év feletti lakosság aránya. Ez természetesen befolyásolja az élve születések számát, illetve arányaiban megnöveli a halálozások nagyságrendjét is.

A Fehérgyarmati kistérségben a 60 év feletti aránya közel 20%. Kiemelkedően magas (30% feletti) arányt képvisel ez a korosztály több településen is: Gyügye (273 lakos, 33%), Hermánszeg (274 lakos, 40,1%), Nagyhódos (127 lakos, 48,8%), Panyola (623 lakos, 35,3%), Szamosújlak (430 lakos, 30,7%). Fehérgyarmaton az érték csupán 15 %, ami kedvezőbb a kistérségi átlagnál.

A Fehérgyarmati kistérségre általában jellemző a roma kisebbség jelentős aránya. A megyében emellett az ukrán, szlovák és román nemzetiség képviselteti magát, de kevesebb mint, 1% -os arányban.

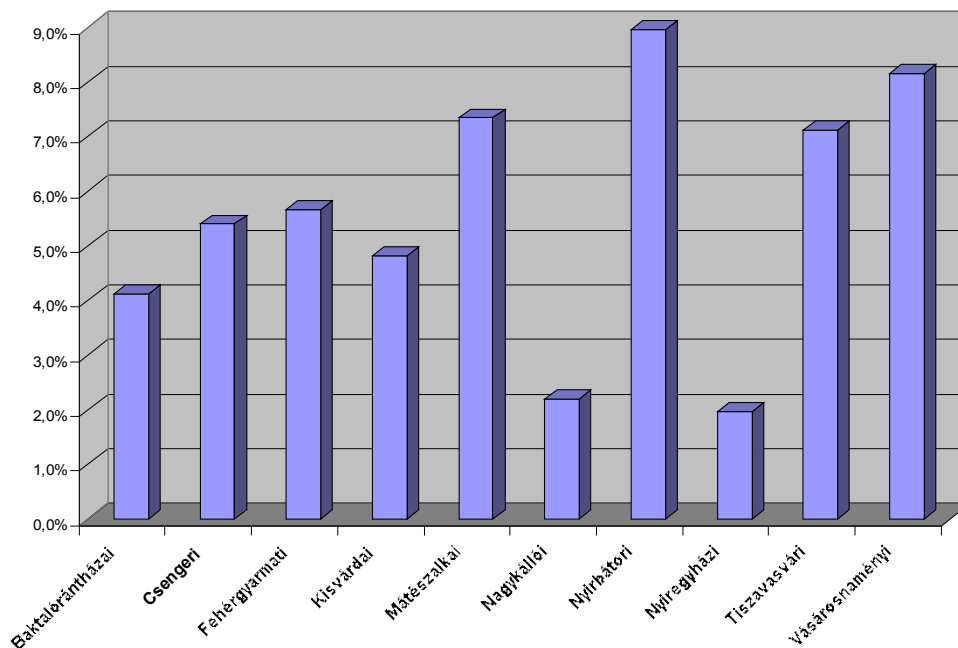
A szociológia tudománya a szegénység, társadalmi marginalizálódás jelenségét összefüggésbe hozza a roma kisebbség jelenlétével. Tény, hogy a munkanélküliek és szociálisan rászorulóknak között a roma nemzetiségű lakosság jelentős arányban képviselteti magát az ország számos településén. A roma esélyegyenlőség ott válik igen fontos kérdéssé, ahol a munkalehetőségek hiánya és az általános gazdasági, társadalmi leszakadás egész térségeket érint, mint az Észak-Alföldön, így Szabolcs-Szatmár megyében is.

3. táblázat: A kistérség településeinek legfontosabb demográfiai jellemzői

Település	Lakónépesség	Élvezületés	Halálozás	Természetes szaporodás	Belföldi vándorlási különbözet
	Fő	1000 lakosra			
Fehérgyarmat	8.879	7,5	9,1	-1,6	-11,4
Botpalád	589	20,4	17,0	3,4	-32,3
Cégénydányád	733	9,5	8,2	1,4	-5,5
Csaholc	528	9,5	5,7	3,8	0,0
Császló	397	10,1	20,2	-10,1	35,3
Csegöld	700	10,7	22,8	-12,2	-18,3
Darnó	181	16,6	5,5	11,0	105,0
Fülesd	491	12,2	14,3	-2,0	0,0
Gacsály	904	13,3	19,9	-6,6	23,2
Garbolc	143	21,0	14,0	7,0	42,0
Gyügye	273	7,3	22,0	-14,7	0,0
Hermánszeg	274	7,3	25,5	-18,2	21,9
Jánkmajtis	1.766	9,6	9,6	0,0	19,3
Kérsenjén	344	20,3	8,7	11,6	5,8
Kisar	1.112	9,9	16,2	-6,3	-1,8
Kishódos	88	11,4	34,1	-22,7	11,4
Kisnamény	334	18,0	38,9	-21,0	-3,0
Kispalád	542	12,9	14,8	-1,8	-24,0
Kisszekeres	588	3,4	8,5	-5,1	-17,0
Kölcse	1.395	9,3	14,3	-5,0	-5,7
Kömörő	587	8,5	8,5	0,0	-25,6
Magosliget	246	12,2	4,1	8,1	12,2

Mánd	272	11,0	22,1	-11,0	33,1
Méhtelek	761	18,4	11,8	6,6	-13,1
Milota	858	9,3	12,8	-3,5	-8,2
Nábrád	955	7,3	16,8	-9,4	7,3
Nagyar	740	17,6	18,9	-1,4	13,5
Nagyhódos	127	0,0	55,1	-55,1	23,6
Nagyszekeres	540	18,5	20,4	-1,9	-5,6
Nemesborzova	95	0,0	21,1	-21,1	-63,2
Olesvaapáti	317	6,3	15,8	-9,5	0,0
Panyola	623	4,8	22,5	-17,7	-12,8
Penyige	748	6,7	13,4	-6,7	-25,4
Rozsály	808	16,1	9,9	6,2	-13,6
Sonkád	699	7,2	7,2	0,0	-28,6
Szamossályi	744	13,4	26,9	-13,4	-16,1
Szamosújlak	430	2,3	16,3	-14,0	18,6
Szatmárcseke	1.524	13,8	15,7	-2,0	-23,0
Tiszabecs	1.059	14,2	16,1	-1,9	-5,7
Tiszacséce	278	18,0	3,6	14,4	3,6
Tiszakóród	809	4,9	17,3	-12,4	-1,2
Tisztaberek	665	15,0	12,0	3,0	-7,5
Tunyogmatolcs	2.621	10,3	16,8	-6,5	-1,1
Túristvándi	764	9,2	11,8	-2,6	-7,9
Túrricse	664	10,5	21,1	-10,5	-6,0
Uszka	340	44,1	8,8	35,3	-14,7
Vámosoroszi	550	12,7	7,3	5,5	0,0
Zajta	433	9,2	18,5	-9,2	-20,8
Zsarolyán	449	6,7	37,9	-31,2	6,7
Összesen	39.924	10,5	14,2	-3,6	-3,3

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

A magát romának valló lakónépesség aránya Szabolcs-Szatmár-Bereg megye kistérségeiben, 2001.

Forrás: KSH, Népszámlálás 2001

A vizsgálat két információforrást vett igénybe, az egyik a 2001-es népszámlálási adatbázis, a másik a kistérség településein végzett kérdőíves felmérés, ami hiányos és csak a települések kb. feléről (25) van értékelhető információ.

A megyében a 2001-es kistérségi adatok szerint² a roma lakosság aránya 4.6%. A kistérségi adatok jelentős területi különbségeket takarnak.

A diagram szerint a Fehérgyarmati kistérség a megye kistérségei között a középmezőnybe tartozik a roma lakosság arányát tekintve, pontos értéke 5,7%.

A településekre lebontott adatok elemzésével láthatóvá válnak a jelentős kistérségen belüli egyenlőtlenségek is. A KSH adatbázisa szerint a kistérség 14 településén 10% fölötti a roma származásúak részesedése. Kiemelkedően magas arányt képviselnek Tisztaberek (36,1%), Kisar (33%), Csaholc (27,3%), Garbolc (21,7%) településeken.

Jellemzően a KSH adatok (2001) és a települési önkormányzatok által kitöltött kérdőíveket összehasonlítva jelentős különbségek fedezhetők fel a számarányokat illetően, ezek esetenként meghaladják a tízszeres értéket. Ennek valószínűsíthető oka a megkülönböztetéstől való félelem.

Az elsődleges probléma a romák iskoláztatásában jelentkezik. A felmérésben résztvevő 25 településen az óvodás korú roma gyerekek 90-100%-a látogatja az óvodákat. Részesedésük az óvodások között 5 és 90% között változik. A sokhelyütt magas (átlag 50%-os) arányuk ellenére a felmérésben részt vevő településeken csak kevés óvodában van óvodai roma program. Az iskolákban kevés vagy minimális a felzárkóztatásra alkalmas foglalkozások, illetve programok száma, ugyanakkor vannak jól felkészült települési intézmények is, mint pl. Jánkmajtison, Nábrádon, vagy Túrístvándiban. Speciális felzárkóztató munkát végző pedagógus (szociálpedagógus, logopédus stb.) településenként maximum egy vagy kettő található. Ők többnyire fejlesztő vagy gyógypedagógusok, sokkal ritkábban logopédusok, vagy jól képzett szociális munkások. Az ilyen jellegű szolgáltatások gyakorlatilag csak Fehérgyarmaton mondhatók teljesnek, ugyanakkor a pedagóg-

² Fontos figyelembe venni, hogy a népszámlálás során önkéntes a nemzetiségi hovatartozás bevallása, tehát az adatokat ennek megfelelően kell kezelni. Ez az oka elsősorban a jelentős különbségnek a kérdőíves felmérésben a települések által megadott és a népszámlálási adatbázisban szereplő adatok közötti eltéréseknek.

gusok felkészültségét a válaszadók szinte minden településen megfelelőnek vagy annál jobbnak értékelték.

A roma népesség jelentős része a létminimum alatt, rossz lakáskörülmények között él, alacsony képzettségük következtében körükben kiemelkedően magas a munkanélküliek aránya. Jövedelmüket szinte teljes mértékig a különböző segélyek jelentik. A kistelepüléseken ezen problémák hatványozottabban jelentkeznek, hiszen a kistelepüléseknek semmilyen eszközük nincs – a közhasznú, illetve a közcélú foglalkoztatáson kívül – a roma lakosság életfeltételeinek megváltoztatására.

A roma népesség a településeken sehol sem él elkülönült telepeken, hanem leginkább külön utcákban, illetve kevésbé jellemzően nincs semmiféle szegregáció. A települések egyikén sincs roma közösségi ház. Ugyanakkor, mivel a kérdőívek tanulsága szerint a roma lakosság nem védi identitását és nem ápolja hagyományait, erre ritkán mutatkozik igény. Csupán egy-két településen van roma tánckör, zenekar, a roma nyelvet pedig szinte sehol sem beszélik már.

A roma és nem roma lakosság közötti kapcsolatokat a települések többségében közepesnek és jónak ítélték meg, ami nem utal komolyabb általános ellentétre, ezzel együtt sehol sem létezik a romák társadalmi elfogadottságát célzó program. A roma érdekképviselő még a kezdeteknél tart, a települések 30%-ban van roma kisebbségi önkormányzat. A roma kisebbség kulturális autonómiájának biztosítása érdekében létrehozható kisebbségi önkormányzat 15 településen alakult meg: Csaholcon, Császlón, Csegöldön, Fülesden, Gacsályon, Jánkmajtison, Kispaládon, Kömörön, Méhteleken, Nagyaron, Szatmárcsekén, Tisztabereken, Túristvándiban, Uszván és Zajtán.

A helyi önkormányzatok a kisebbségi önkormányzatnak nyújtott segítségével többnyire három tevékenységre szorítkozik: adminisztrációs munka, információnyújtás, szakmai támogatás, ritkábban iroda biztosítást és anyagi támogatást is jelent.

Munkaerőpiaci helyzet

A Fehérgyarmati kistérségben nagyon alacsony a foglalkoztatás szintje, a munkahelyek száma alacsony. A magas munkanélküliség a kistérség legjelentő-

sebb gazdasági-társadalmi problémája, ezért a foglalkoztatás növelése a legfontosabb feladatok egyike. Ezt a feladatot látja el részben a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Munkaügyi Központ Fehérgyarmati Kirendeltsége (továbbiakban: Munkaügyi Központ).

A Munkaügyi Központ szorosan együttműködik mind a helyi munkaadókkal, mind a munkavállalókkal, mind a helyi oktatási intézményekkel. A Munkaügyi Központ folyamatosan figyelemmel kíséri a munkaerőpiac keresleti és kínálati oldalának alakulását, s a munkáltatók igényeinek megfelelően új szakképzéseket indít azokban a fehérgyarmati középiskolákban, melyek megszerezték az akkreditált szakképzőhely minősítést (a három Fehérgyarmaton működő középiskola közül kettő akkreditált képzőhely). A szervezet folyamatosan indít számítástechnikai tanfolyamokat, a magyar-ukrán és a magyar-román határ schengeni határrá válása okán vámügyintézőket, továbbá a térség rossz szociális helyzetének megfelelően szociális gondozókat és ápolókat képez.

A Munkaügyi Központ a foglalkoztatás növelése érdekében támogatást nyújt a munkaadóknak abban az esetben, ha pályakezdőt, 180 napnál régebb óta regisztrált munkanélküli státuszban lévőt, vagy megváltozott munkavégző képességű egyént foglalkoztatnak.

Fontos szerepet tölt be a kistérség településein a Munkaügyi Központ koordinálása mellett zajló közhasznú munkaprogram, illetve az önkormányzatok közcélú foglalkoztatása. A közhasznú programban évente mintegy egy-két ezer foglalkoztatott vesz részt, az önkormányzatok közcélú foglalkoztatásában ennél több. Míg a közhasznú munkaprogramban való részvétel átlagosan 3-6 hónapos foglalkoztatást jelent, addig az önkormányzati közcélú foglalkoztatás rövidebb időtartalmú, átlagosan 30 nap. A közhasznú foglalkoztatás keretében, romák foglalkoztatása esetén kiemelt támogatást nyújt a Munkaügyi Központ.

A kistérség legnagyobb foglalkoztatója a Fehérgyarmaton működő Szatmár-Beregi Kórház 500 foglalkoztatottal, jelentős foglalkoztató továbbá a gépjármű kábelkorbácsokat gyártó FIPKERSZ Kft., az elektromos motorokat előállító FEVILL-ELECTRIC Kft., és a fa- és építőipari profilú RELABOR Kft. Ez utóbbi élen jár a megváltozott munkaképességűek foglalkoztatásában.

2004-ben beszüntette működését a korábban 400 főt foglalkoztató HODIKÖT Kft. és felszámolás alatt van a szintén 2004-ben 70 főt elbocsátó

HACKMAN Kft. is. E két jelentős foglalkoztató megszűnése érzékenyen érintette az amúgy is magas munkanélküliséggel küszködő térséget.

Különösen aggasztó a foglalkoztatási helyzet a kistelepüléseken, ahol is az önkormányzaton kívül alig-alig akad más munkáltató. A helyzetet tovább rontja, hogy a Fehérgyarmaton működő cégek maximum 10 kilométeres körzetből keresnek munkaerőt, mert fizetniük kell a munkavállalók utazási költségeit. A kistelepülésen élő családok között szép számmal vannak olyanok, ahol 2-3 munkanélküli is van. Ha nem rendelkeznének háztájival, s akkora konyhakerttel, melyben a saját szükségletüket részben meg tudják termelni, teljes mértékig ellehetetlenülnének.

A kis számú helyi vállalatok elsősorban fémmegmunkáló és szakképzettséget nem igénylő segédmunkásokat keresnek. A munkaerőpiacon hiány van egyes szolgáltatás jellegű szakmákban, mint például bádogos, burkoló, cipész, stb. A középiskolákban meg lenne a szándék ezen hiányszakmákban új szakemberek képzésére, azonban a fiatalok részéről nincs meg a szükséges érdeklődés.

1.2.4. Oktatás

A magyar nemzetgazdaság versenyképességének biztosítása szempontjából kiemelkedően fontos, hogy a magyar gazdaság mihamarabb tudásalapú gazdasággá alakuljon. A tudásalapú gazdaság kiépítése a keleti országrészben még csak a kezdeteknél tart, azonban a tudásbázis fejlettsége, a lakosság képzettségi szintje már most is fontos versenyképességi tényezőként jelenik meg ebben a térségben is. A folyamat kiteljesedésével párhuzamosan a térség gazdasági-társadalmi fejlődésében egyre nagyobb jelentősége lesz az oktatási intézményhálózat fejlettségének, valamint a képzési kínálat struktúrájának.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében – az ország egészéhez hasonlóan – évről-évre javuló tendenciát mutat a népesség iskolai végzettségi szintje, ugyanakkor számos tekintetben jelenleg is elmarad az országos átlagtól. A 2001. évi népszámlálás eredményei alapján ebben a megyében a legmagasabb az általános iskola első osztályát sem elvégzettek aránya (1,2% az országos 0,7%-kal szemben), itt a legalacsonyabb az országban az általános iskola 8. évfolyamát elvégzett népesség aránya (83,8% az országos 88,8%-kal szemben), illetve a legalább

középiskolai érettségivel rendelkező népesség aránya (28,3% az országos 38,2%-kal szemben). A felsőfokú végzettségűek aránya (8,3%) az országos átlag (12,6%) kétharmadát sem éri el.

A Fehérgyarmati kistérségben a közoktatás a felsőfokú oktatás hiányával, az intézményhálózat helyenként gazdaságtalan működtetésével, az oktatási infrastruktúra korszerűtlenségével, illetve a minőségi oktatáshoz való hozzáférés lehetőségeinek több esetben jelentős területi különbségeivel jellemezhető.

Óvodai ellátás

A kistérség 32 településén működik óvoda. Egyedül Fehérgyarmaton van egynél több működő óvoda, szám szerint négy. Nincs óvodai ellátás Császlón, Darnón, Garbolcon, Gyügyén, Hermánszegen, Kérszemjénben, Kishódoson, Nagyhódoson, Nagyszekeresen, Nemesborzován, Olcsvaapátiban, Szamosújlakon, Tiszacsécsén, Uszkán és Zsarolyánon. Ezen településeken élők a szomszédos települések óvodáiba járatják gyermekeiket.

Általános iskolai oktatás

A kistérségben 28 általános iskola működik, ebből kettő (Bárdi Lajos Általános és Művészeti Iskola, Kölcsey Ferenc Általános Iskola) Fehérgyarmaton. A Bárdi Lajos Általános és Művészeti Iskolában az alapszintű oktatás keretében angol és német nyelvet, valamint számítástechnikát oktatnak, az alapszintű művészeti oktatáson belül zeneművészeti, képző- és iparművészeti, táncművészeti, illetve színművészeti és bábművészeti képzés folyik. A Kölcsey Ferenc Általános Iskolában alapszintű angol nyelvoktatás és számítástechnika oktatás folyik, a német nyelvet és a testnevelést emelt szinten oktatják. A kistérségben egyedülként, a rozsályi körzeti általános iskola politechnikai képzést is folytat.

Nincsen általános iskolája Darnónak, Fülesznek, Garbolcnak, Gyügyének, Hermánszegnek, Kérszemjénnek, Kishódosnak, Kisnaménynek, Kispaládnak, Kisszekeresnek, Magosligetnek, Mándnak, Nagyhódosnak, Nemesborzovának, Olcsvaapátinak, Panyolának, Sonkádnek, Szamosújlaknak, Tiszacsécsének, Uszkának, Zajtának, és Zsarolyánnak.

A 27, iskolával rendelkező településből is csak 17 településen van olyan iskola, amelyben 8 vagy annál több tanterem van, tehát alkalmas 8 osztályos általános iskolai képzésre, ezek: Cégénydányád, Botpalád, Fehérgyarmat, Gacsály, Jánkmajtis, Kisar, Kölcse, Méhtelek, Milota, Nábrád, Penyige, Rozsály, Szamos-sályi, Szatmárcseke, Tiszabecs, Tiszakóród, Túrístvándi.

Az utóbbi években folyamatos csökkenést mutatott az általános iskolai tanulók száma, 2003-ban 4.319 volt. A demográfiai helyzet változása következtében több általános iskolát meg kellett szüntetni, illetve össze kellett vonni. Az iskolaracionalizálási intézkedések azonban nem érintették a kistérség valamennyi iskoláját, ezért az átlagos osztálylétszám tekintetében szignifikáns különbségek tapasztalhatók.

A jó kihasználtságú általános iskolákban az általános osztálylétszám magasabb, de ugyanakkor nincs szükség az osztályok összevonására, s az iskola fenntartása is gazdaságosabb. Azokban az iskolákban viszont, melyek alacsonyabb kihasználtság mellett működnek, az alacsony osztálylétszám – az óvodai csoportokhoz hasonlóan – mindamellett, hogy hatékonyabb, színvonalasabb oktatást tesz lehetővé a pedagógusok egy tanulóra jutó átlagos foglalkozási ideje szempontjából, gazdaságtalanabbá teszi az iskola működtetését. A fentebbi csoportba jellemzően a nagyobb lélekszámú települések körzeti szerepkörű iskolái (pl.: Fehérgyarmat, Jánkmajtis, Kölcse, Nábrád, Rozsály, Tiszabecs), míg az utóbbi csoportba a kistelepülések általános iskolái (pl.: Császló, Csegöld, Kömörő, Nagyar, Szamos-sályi, Szamosújlak, Tisztaberek, Vámosoroszi) tartoznak.

A kistelepülések alacsony létszámmal működő iskoláinak a pusztán működtetése is meghaladja az önkormányzatok erejét, fejlesztésre, az oktatási eszköz-ellátottság javítására csak pályázati források elnyerése esetén nyílik lehetőségük. Részben a fenti tényezők magyarázzák a tanulók tanulmányi teljesítménye között településtípusok szerint tapasztalható számottevő eltérést.

A szükséges osztálylétszám biztosítása miatt több esetben az osztályok összevonására kerül sor, melyekben az oktatás megfelelő szakmai színvonala nem biztosítható. Az elmúlt időszakban ráadásul megnövekedett a nehezen kezelhető, illetve gyengébb képességű gyermekek száma, akik nevelése, oktatása még nagyobb odafigyelést, szakmai felkészültséget, különleges pedagógiai módszereket, illetve több időt igényel.

Annak ellenére, hogy az utóbbi években a kistérségben több általános iskola is felújításra került (pl.: Kölcse, Szatmárcseke), a közoktatási épületek egy részének fizikai állapota jelentősen leromlott: gyakran nem biztonságosak, közüzemi ellátottságuk elégtelen, a biztonságos és kényelmes használatot nem szolgálják. Akadnak olyan általános iskolák a kistérségben, melyek nem rendelkeznek megfelelő higiénés helyiségekkel, több iskola konyhája csak alacsony színvonalon képes kiszolgálni az igényeket, s tornateremmel sem rendelkezik valamennyi iskola. Sokszor az épületek funkcionálisan nem megfelelőek oktatási célokra, nem alkalmasak a korszerű oktatási eszközök befogadására. Gyenge és egyenetlen az iskolák eszközellátottsága, különösen az informatikai eszközök tekintetében. A speciális nevelési igényű fiatalok befogadását gyakorlatilag lehetetlenné teszi az akadálymentesítés szinte teljes hiánya.

Komoly problémát jelent a kistérségben a kistelepülések oktatási intézményi ellátása, mivel a kistelepüléseken az alacsony gyermeklétszám miatt az óvoda és az általános iskola fajlagos működtetési és fenntartási költsége aránytalanul magas, mely az alulfinanszírozott önkormányzatokra elviselhetetlen terhet ró. Ennek következtében ezen kistelepülések a helyi oktatási intézmények bezárására kényszerülnek, vagy ha a helyi intézmény kapacitása lehetővé teszi, a helyi intézményt a szomszédos, oktatási intézménnyel nem rendelkező települések lakosságát is ellátó, ún. körzeti óvodaként, illetve körzeti iskolaként működtethetik tovább. A települések ellenállása az oktatási intézmények összevonásával szemben javarészt az attól való félelemből táplálkozik, hogy az oktatási intézmények elvesztésével tovább romlik a településen élők életminősége, ami közvetve a fiatalok elvándorlásának és a lakosság elöregedésének felerősödéséhez vezet.

A kistérség kistelepüléseinek az oktatási intézmények gazdaságtalan működtetésének felvállalása, kontra a helyi oktatásról történő lemondás dilemmájára adott válaszait tekintve többségben van az az álláspont, mely szerint szükség van a települések közötti, mikrotérségi együttműködések elmélyítésére, s a mikrotérségi együttműködéseknek az intézményhálózat racionalizálására történő kiterjesztésére. A települések összefogására és az intézményhálózat közös racionalizálására jó példát szolgáltat Kisszekeres, Nagyszekeres, Nemesborzova és Zsarolyán, akik az oktatási, szociális funkciókat és az intézmények fenntartását felosztották egymás között. Kisszekeres működteti az óvodát, Nagyszekeres az általános iskolát, Zsarolyán pedig a szociális otthont. Az egyes intézmények mind a négy

település lakosságát ellátják, az iskolásokat, illetve az időseket a közösen üzemeltetett buszjárat segítségével oldják meg. A funkciók ilyen módon való megosztása jóval költséghatékonyabb, mintha mindegyik kistelepülésnek valamennyi funkció fenntartásának költségeit kellene viselnie. Az ily módon megtakarított forrásokat az említett önkormányzatok egyéb fejlesztésekre tudják fordítani.

Az ellenpóluson olyan települések vannak, melyek mindenáron ragaszkodnak ahhoz, hogy a lakosságnak lehetősége legyen az alapfokú oktatást a településen belül igénybe venni.

Középfokú oktatás

A kistérségben középfokú oktatás a Deák Ferenc Gimnáziumban, a Móricz Zsigmond Szakképző és Szakközépiskolában, és a Petőfi Sándor Közgazdasági és Szakközépiskolában folyik. Mindhárom oktatási intézmény Fehérgyarmaton működik. A három középiskola összesen 37 osztályteremmel rendelkezik, 73 pedagógust foglalkoztat, s 2003-ban 1.040 diák tanult falai között.

A 8 osztályos képzési rendszerrel működő Deák Ferenc Gimnáziumban az oktatás szintje országos összehasonlításban is kiemelkedően jónak mondható, a végzős diákok körében a továbbtanulási arány magas, sikeres felvételi vizsgákat tesznek az ország legkülönbözőbb felsőoktatási intézményeiben. A gimnáziumban angol, német, francia és orosz nyelvi képzés folyik, ezek közül az angol és a német nyelvet emelt szinten oktatják.

A Móricz Zsigmond Szakképző és Szakközépiskolában asztalos, élelmiszer- és vegyi áru kereskedő, kultúrcikk kereskedő, hegesztő, női ruha készítő, pincér, villamosgép- és készülékszerelő, karosszerialakatos, számítástechnikai szoftver-üzemeltető, gázvezeték- és készülékszerelő, géplakatos, háztartási gépszerelő, kőműves, esztergályos, valamint autószerelő szakképzés folyik. Az iskola vezetése az oktatási struktúrát az igények szerint rugalmasan változtatja.

A Petőfi Sándor Közgazdasági és Szakközépiskola alapképzésének keretében közgazdasági, informatikai, kereskedelmi marketing, üzleti adminisztrátor képesítés szerezhető. Az érettségi után lehetőség van akkreditált képzéseken részt venni, melyeken pénzügyi számviteli ügyintéző, marketing reklám, gazdasági

informatikus, ügyintéző titkár, számviteli szakügyintéző, és pénzügyi szakügyintéző szakirányok között választhatnak az érdeklődők.

A középiskolák oktatási kínálata alapján megállapítható, hogy szakképzési hiányosságok mutatkoznak egyes, a kistérség adottságait és gazdaságfejlesztési lehetőségeit figyelembe véve kulcsfontosságúnak tekinthető területen: hiányoznak például a turizmus, a mezőgazdasági ökolgazdálkodás témájú és a vállalkozási készségeket fejlesztő szakképzések.

Lévén a középfokú oktatási intézmények Fehérgyarmaton koncentrálódnak, a kistérség Fehérgyarmattól távolabb eső, periférikus helyzetű kistelepülésein élő fiatalok a középfokú oktatásban való részvétel tekintetében is hátrányos helyzetben vannak. Részvételük a középfokú oktatásban csak akkor biztosítható, ha az iskolához megfelelő színvonalú kollégiumi ellátás is kapcsolódik. A kistérség egyetlen kollégiuma a Fehérgyarmaton működő Móricz Zsigmond Kollégium, amely 320 tanuló számára tud egyidejűleg ellátást biztosítani. Figyelembe véve azt, hogy a Fehérgyarmat középiskolaiban tanuló 1.040 diáknak mintegy fele, azaz közel 500 fő Fehérgyarmaton kívülről érkezik, a rendelkezésre álló kollégiumi kapacitás ki tudja elégíteni a szükséges létszámigényeket (a közelebbi településekről bejáró tanulók nem szorulnak kollégiumi elhelyezésre). A kollégium mindamellett, hogy megfelelő számú férőhellyel rendelkezik, elhanyagolt, rossz műszaki és lakhatási feltételek között működik, némely tekintetben nem biztosít színvonalas pedagógiai környezetet a nevelési, oktatási tevékenységhez.

Felsőfokú oktatás

A kistérség területén nem folyik felsőfokú oktatás. A kistérségben élő diákok elsősorban a megyeszékhelyen és a szomszédos felsőoktatási centrumokban (Debrecen, Miskolc) folytatják tanulmányaikat.

Mivel helyben nincsenek magasan képzett munkaerőt igénylő nagyobb gazdasági vállalkozások, alacsony a bérszínvonal, s kevés lehetőség van karrierépítésre, illetve szakmai fejlődésre, az országos szinten is keresett végzettségű, képzett fiatalok – kevés kivétellel – elhagyják a kistérséget.

Kedvezőtlen tényként állapítható meg továbbá, hogy a diákok legnagyobb arányban tudományegyetemekre, tanárképző főiskolákra, illetve agrártudományi karokra járnak, melyek kevésbé piacképes végzettséget adnak, ugyanakkor a modern, vállalkozásorientált gondolkodás elterjedését elősegítő gazdasági és jogi képzettségűek alulreprezentáltak, csakúgy, mint a műszaki képzésben résztvevők.

A felnőttképzésben – a Munkaügyi Központtal szorosan együttműködve – a kistérség három középiskolája közül két középiskola is részt vesz, melyekben az elmúlt években számítástechnikai, vámügyintézői, szociális gondozói, és ápolói tanfolyamok indultak. Fehérgyarmaton kívül Túrístvándiban és Tiszakóródon is folyik felnőttképzés, mely utóbbi mikrotérségi szakképző-központ, esti gimnázium és OKJ-s képzések színhelye.

Gazdasági jellemzők

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye gazdasági teljesítményét mutató egy főre eső GDP a megyék rangsorában a második legalacsonyabb, jelentősen elmaradva az országos átlagtól és a régió megyéi közül is itt mérték a legalacsonyabb értéket. A gazdasági elmaradottság mértékét jelzi, hogy Szabolcs-Szatmár-Bereg egy főre eső GDP-je alig több mint fele az országos átlagnak. Bár az értékek 1999 és 2002 között folyamatosan emelkedtek, nem tudta behozni a többi megyéhez viszonyított lemaradását. Noha az utóbbi években a megye a központi területfejlesztési támogatások egyik legnagyobb haszonélvezője volt, a lemaradás mértéke nem csökkent 1999-hez képest, sőt, kis mértékben növekedett. A GDP alakulását európai uniós viszonylatban vizsgálva még kedvezőtlenebb helyzet rajzolódik ki. Az EU 2003. januárban közzé tett GDP adatai alapján, a bővítés utáni 25 tagállam 252 régiójának rangsorában az Észak-Alföldi régió a hetedik legszegényebb régió. A kedvezőtlen képet tovább árnyalja az a tény, hogy az Észak-Alföldi régiót alkotó 3 megye közül is Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a legalacsonyabb – a régiós átlagnál is alacsonyabb – az egy főre jutó GDP nagysága.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a bruttó hozzáadott értéken belül a mezőgazdaság az országos és az uniós átlagnál is nagyobb súlyú, ami általában az elmaradott térségekre jellemző. A megye gazdasági szerkezetátalakítására tett eddigi kísérletek nem tudtak lényeges pozitív változást előidézni.

4. táblázat: Az egy főre jutó régiós és megyei GDP alakulása

1999 és 2002 között

	1999		2000		2001		2002	
	ezer Ft	%	ezer Ft	%	ezer Ft	%	ezer Ft	%
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	618	54,6	690	53,5	823	56,4	891	54,1
Észak-Alföldi régió	726	64,1	815	63,2	965	66,2	1.062	64,4
Országos átlag	1.132	100	1290	100	1.458	100	1.648	100

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

A megyében a vállalkozási aktivitás alacsony (az országos átlagnak a 75%-a). Kevés a nagyvállalat, viszont a kis- és középvállalatok száma dinamikusan nő, következésképpen a vállalkozói aktivitás növekvő tendenciát mutat (míg 1999-ben a megyei érték az országos átlag 70%-a volt, addig 2003-ban már 75%). A kevesebb tőkével alapítható gazdálkodási formák aránya valamivel nagyobb az országosnál, míg a részvénytársaságok és a kft-k aránya ennél jóval alacsonyabb.

A Fehérgyarmati kistérségben a vállalkozási aktivitás mértéke kirívóan alacsony, még az igen kedvezőtlen megyei értéket is jelentősen alulmúlja.

5. táblázat: Az ezer főre jutó működő vállalkozások számának alakulása

1999 és 2003 között

	1999		2000		2001		2002		2003	
		%		%		%		%		%
Fehérgyarmati kistérség	43	54	46	55	44	53	46	54	48	55
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	56	70	60	71,4	59	71,1	62	72,9	65	74,7

Észak-Alföldi régió	59	73,8	63	75	60	72,3	64	75,3	66	75,9
Országos átlag	80	100	84	100	83	100	85	100	87	100

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

A külföldi tőke a termelés technikai színvonalának javításán és az export-képesség fejlesztésén keresztül jelentős szerepet tölt be a gazdaság dinamizálásában, fejlődésében, szerkezetének átalakításában. A gazdaságfejlesztés nehézségeit jelzi a megyében a befektetett külföldi tőke rendkívül alacsony aránya is. Az egy lakosra jutó befektetett külföldi tőke az országos átlagnak mindössze 12%-a, ami a második legkedvezőtlenebb megyei érték.

6. táblázat: Az egy főre jutó külföldi befektetett külföldi tőke alakulása

2001-ben és 2002-ben

	2001		2002	
		%		%
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	36	11,7	83,6	12,1
Észak-Alföldi régió	70	22,9	233,8	33,8
Országos átlag	306,8	100	692,2	100

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

A külföldi érdekeltségű vállalkozások átlagosnál gyengébb tőkeereje további problémát jelent Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében: az egy külföldi érdekeltségű vállalkozásra jutó külföldi tőke ebben a megyében volt a legalacsonyabb 2001-ben (18,9 millió Ft a 123,1 millió Ft-os országos átlaggal szemben).

A legtöbb külföldi vállalkozás a kereskedelem, javítás ágazatban működik, tőkeerejüket (egy vállalkozásra jutó külföldi tőke nagysága alapján) tekintve azonban a feldolgozóiparban (ahova a megyébe befektetett összes külföldi tőke 68,8%-a érkezett), azon belül is elsősorban a vegyipar és gépipar ágazatokban koncentrálnak a jelentősebb vállalkozások.

Származási hely szerint a tőkebefektetések nagy része (46,8%) az Amerikai Egyesült Államokból, közel 30%-a Németországból, 16%-a pedig Svájcból érkezett.

Ipar

A gazdasági fejlettség relatíve alacsony szintje döntően az ipari fejlődés hosszabb távú elmaradására, és iparszerkezeti sajátosságokra vezethető vissza. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye ipara 1990 után az országos átlagnál is súlyosabb visszaesést szenvedett el. A termelés volumene jelentősen visszaesett, növekedés csak a kilencvenes évek végétől volt érzékelhető.

A megye egyike az ország legkevésbé iparosodott megyéinek, az országosan megtermelt ipari értékből csak 2,9%-kal részesül, és alacsony az iparban foglalkoztatottak lakónépességhez viszonyított aránya is. Iparában, amely elsősorban a Záhony – Kisvárdai – Nyíregyháza – Tiszavasvári tengely mentén koncentrálódik, a feldolgozóipar a domináns, azon belül is az élelmiszeripar, textilipar a vegyipar és gépipar a meghatározó a megye iparszerkezetében. Ezen ágazatokban dolgozik az ipari foglalkoztatottak több mint kétharmada és ezek adják a megye ipari termelésének csaknem 85%-át. Az iparvállalatok 99%-a a kis- és középvállalkozási kategóriába tartozik.

A megye ipara az országos átlagnál nagyobb mértékben termel exportra, a kivitt termékek többsége azonban alacsony hozzáadott értéket tartalmazó tömegáru, amelyek olcsón kerülnek külföldön értékesítésre.

A megye iparát a termelőkapacitások korszerűtlenségéből és a beruházások alacsony volumenéből eredő gyenge technológiai színvonalnak, valamint a kevésbé versenyképes, olcsó tömegáruk magas arányának köszönhetően alacsony termelékenység jellemzi. Az ipari vállalkozások beruházásai az országos átlagtól jóval elmaradnak. A megye iparfejlesztése érdekében kifejtett eddigi befektetés-ösztönzési és lobbitevékenységek nem eredményeztek átütő fejlődést.

Mezőgazdaság

A megye gazdaságában az országos átlaghoz képest kedvezőtlenebb termőhelyi adottságok ellenére hagyományosan lényeges szerepet tölt be a mezőgazdaság, ahogyan azt mind a GDP gazdasági ágak szerinti megoszlása (a mezőgazdaság hozzájárulása 8% Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, 4,3% országosan), mind a mezőgazdasági tevékenységet folytató népesség magas aránya, mind pedig a működő vállalkozások gazdasági ágak szerinti megoszlása is tükrözi. A megyében működő vállalkozások 8,8%-a a főtevékenysége alapján mezőgazdasági besorolású, míg országosan ez az arány csak 4,4% (2002). E vállalkozások 75%-a egyéni vállalkozás.

A megye mezőgazdasági területeinek átlagos aranykorona-értéke elmarad az országostól (18,15 AK), mindössze 12,31 AK. A termelési viszonyokat korszerűtlenség, a birtokszerkezetet elaprózottság jellemzi. Az egy gazdaságra jutó földterület gazdálkodó szervezetek esetében 396 hektár, ami az országos átlagnak csupán 56,6 %-a, egyéni gazdaságok esetében pedig 2,9 hektár, amely az országos átlag 90,6 %-a.

A mezőgazdaság struktúrájában a munkaigényes ágazatok dominálnak. Az éghajlat számos növénykultúra termelésére kiváló lehetőségeket nyújt, így alakultak ki azok a tradicionális, jellegzetes termékek (szabolcsi alma, nyírségi burgonya, dohány, napraforgó, szatmári szilva), amelyek termőhelyi körzeteiben speciális szakismeret halmozódott fel.

A megye földterületének művelési ágak szerinti megoszlására jellemző, hogy kiugróan magas (33 ezer hektár) a gyümölcsösök aránya. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye gyümölcstermése – melynek 90%-a alma, de jelentős még a szilva és a meggy is – adja az ország összes gyümölcstermésének több mint felét. A megye gyümölcstermelése fontos alapanyag-bázist jelent az élelmiszeripar számára, feldolgozására jelentős konzervipari kapacitás épül. Jelentős még a megyében a rozs-, napraforgó-, kukorica-, burgonya-, és dohánytermelés.

Az állattenyésztés jelentősen visszaesett a kilencvenes években, szerkezetében legnagyobb arányt a juh-, és baromfiállomány adja, de jelentős még a szarvasmarha, sertés- és kisállattenyésztés is.

A mezőgazdasági alaptevékenység pozíciói drasztikusan romlottak a rendszerváltozást követően, ami legkirívóbban az állatállomány csökkenésében és

a földtulajdon rendezetlenségéből adódó földhasznosítási problémákban mutatkozik meg. A szükséges változások az agrár szektorban nem zajlottak le, aminek okai között szerepelnek az agrárválság országosan ható tényezői, a kedvezőtlen nemzetközi-piaci feltételek, és a helyi fejlesztési források szűkössége. A megye jelentős feldolgozóipari alap-, illetve nyersanyagtermelő bázis, amelyhez kapcsolódó feldolgozó-kapacitás helyenként jól fejlett, de nem kellően kihasznált, így a megtermelt mezőgazdasági termékek alacsony hozzáadott érték tartalommal kerülnek értékesítésre. A mezőgazdaság jövedelemtermelő képessége messze elmarad az adottságok adta lehetőségektől, ami a megye falusias térségeit érinti leginkább, hozzájárulva a területi különbségek fenntartásához.

Szolgáltatások

A megye tercier szektorának GDP-ből való részesedése 60% feletti, ami az országos átlag körüli érték. A szolgáltatáshoz sorolt ágazatokban az alkalmazottak számát vizsgálva megállapítható, hogy a megyében az országos átlag feletti a kereskedelem, javítás; a szállítás, raktározás, posta, távközlés; valamint az oktatás és egészségügy területén foglalkoztatottak aránya. Legnagyobb mértékben az ingatlanügyletek és gazdasági szolgáltatás, valamint a pénzügyi tevékenység alkalmazotti aránya marad el az országostól.

Az üzleti szolgáltatások ágazatát elaprózott szervezeti struktúra és erős nyíregyházi koncentráció jellemzi. A kilencvenes évek második felében ugyan dinamikus növekedésnek indult a szolgáltatók száma és felgyorsult a szektor differenciálódása is, az ágazatban működő vállalkozások aránya (19,2%) azonban jóval az országos átlag (30%) alatt alakul. Ebben a szektorban is jellemző az egyéni vállalkozások magas aránya. A logisztikai szolgáltatási tevékenység jelentősége nagy a megyében, különösen a záhonyi térségben.

Kereskedelem

A KGST-piacok összeomlásával a megye exportpiacainak mintegy 60%-át veszítette el. A nyugati piacokra való bejutási nehézségek és az alacsony fizetőképes kereslet miatti szűk hazai piacok értékesítési problémákhoz vezettek a

térségben. A megye kereskedelmében jelenleg az export 72%-a az EU tagállamok felé irányul, ami azt jelzi, hogy a megye gazdaságának napjainkra sikerült túltennie magát az 1990-es évek elején elszenvedett drasztikus piacvesztésen. Az ipari termelés kilencvenes évek második felétől bekövetkező élénkülésével párhuzamosan a kereskedelem volumene is megnőtt. Az elmúlt egy évtizedben Szabolcs-Szatmár-Bereg megye kereskedelmi egységeinek száma – az országos tendenciákhoz hasonlóan – többszörösére bővült a kis üzletek tömeges megnyitásával, majd az áruházláncok megjelenésével. A kereskedelmi egységek száma a megyében kiugróan magas mind a kiskereskedelmi üzletek számát, mind a nagykereskedelmi raktárak számát tekintve, és az ezer lakosra jutó kereskedelmi egységek száma is magasabb az országos átlagnál.

Turizmus

A turizmus tekintetében Szabolcs-Szatmár-Bereg megyének viszonylag szerény a részesedése az ágazat teljesítményéből, mindazonáltal a fizető-vendéglátóhelyeken eltöltött vendégéjszakák számát tekintve részaránya folyamatosan növekedett az utóbbi években. A közelmúltban biztató előrelépések történtek a turizmus minőségi feltételeinek megteremtésében, ám a szállodai férőhely-kínálat (a szállodai férőhelyek aránya az összes szállásférőhelyen belül 11,1%) ennek ellenére is számottevő lemaradást mutat az országos átlaghoz (32,8%) képest, ötcillagos szálloda egyáltalán nincs a megyében.

7. táblázat: A fizető-vendéglátóhelyeken eltöltött vendégéjszakák számának alakulása 1999 és 2002 között

	1999		2000		2001		2002	
		%		%		%		%
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	19.513	0,5	13.998	0,4	21.528	0,7	22.082	0,8
Észak-Alföldi régió	205.773	5,9	201.207	6,0	254.682	7,8	243.499	8,3
Magyarország	3.484.878	100	3.349.196	100	3.279.089	100	2.912.970	100

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye idegenforgalmi adottságai sokszínűek, több nemzeti és helyi jelentőségű természetvédelmi terület található a megyében, jelentős turisztikai értéket képvisel a Felső-Tisza vidéke, valamint a termálvízkincs. Ezek ugyanakkor általában nem jelentenek nemzetközileg is versenyképes vonzerőt, látogatókat elsősorban belföldről, illetve a szomszédos országokból vonzanak. A turizmus szerepe a megye gazdaságában az adottságokhoz képest is szerény.

A kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák és ebből a külföldi vendégek által eltöltött vendégéjszakák száma nem mutat egyértelmű növekedést, számuk az elmúlt hét évben többször visszaesett. Az átlagos tartózkodási idő kis mértékű, de folyamatos növekedést mutat, 2002-ben 4,6 éjszakára emelkedett, amely országos átlag (4,7 éjszaka) körüli érték és a régióban a legmagasabb átlagos tartózkodási időt jelenti. A legtöbb külföldi Ukrajnából, Lengyelországból, Németországból és Romániából érkezik.

Annak ellenére, hogy a legtöbb turisztikai vonzásadottság a megye keleti részén összpontosul, a vendégforgalom több mint 50%-át Nyíregyházán regisztrálják. Ennek elsődleges okai a minőségi turizmus feltételeinek és a hatékony marketingtevékenységnek a hiánya. A minőségi turizmus feltételeinek megteremtéséhez a beruházások mértékének növelése szükséges. A megyében 2001-ben megvalósult beruházásokból a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás részaránya 0,36% volt (262 millió Ft az összes 72 842 millió Ft-ból), amely a szerény országos átlagnál (1,11%) is alacsonyabb.

A helyzetfeltárás összegzése, a Fehérgyarmati kistérség SWOT analízise

Erősségek	Lehetőségek
<p>A térség országos viszonylatban is egyedülálló, védett, természetközeli elemekben bővelkedő tájkarakter, kevésbé szennyezett környezet</p> <p>Kiemelkedő építészeti és kultúr-történeti emlékek, gasztronómiai hagyományok</p>	<p>A megye és a kistérség külső és belső elérhetőségi viszonyai a gyorsforgalmi úthálózat fejlesztésével jelentősen javulnak</p> <p>A megye központi településeinek gazdaságában kedvező folyamatok zajlanak</p>

<p>Kiváló adottságok a vízi-, kerékpáros-, öko- és falusi turizmus számára</p> <p>A Fehérgyarmati Strand vize minősített gyógyvíz</p> <p>Több példaértékű turisztikai projekt indult az elmúlt években</p> <p>Országos hírű gyümölcsstermesztési hagyományok</p> <p>Különleges tájjelegű élelmiszeripari termékek (pálinka, lekvárok, diótermékek)</p> <p>Fémipari és feldolgozóipari hagyományok, amelyek térségi szakmai képzéssel párosulnak</p> <p>Jelentős létszámú szabad munkaerő</p> <p>Kisebb befektetések kedvező folyamatokat indítottak el egyes települések gazdasági életében</p> <p>A Fehérgyarmati Ipari Park infrastruktúrája az elmúlt években kiépítésre került</p> <p>A fejlesztések koordinálására kialakított szervezetek megfelelő személyi állománnyal bírnak</p> <p>Hagyományosan jól működő, az önkormányzati fejlesztésekben és határon átnyúló kapcsolatokban partneri viszonyra törekvő vízgazdálkodás</p>	<p>Nyugat-Európában is növekvő igény mutatkozik a vízi-, kerékpáros-, öko- és falusi turizmus termékei, valamint a természetközelség és a kulturális örökség iránt</p> <p>A területi kiegyenlítődés és a határon átnyúló kapcsolatok elősegítése a hazai és nemzetközi törekvések egyik legfontosabb eleme</p> <p>Románia felgyorsuló európai integrációja mellett a jövőben Ukrajna is egyre nagyobb mértékben vesz részt az európai folyamatokban</p> <p>A megye, a régió, az állam és a térségi szakmai szervezetek irányításával jelentős infrastrukturális és vízgazdálkodási beruházások előkészítése folyik</p>
<p>Gyengeségek</p>	<p>Veszélyek</p>
<p>Perifériális elhelyezkedés országos, regionális és megyei viszonylatban</p> <p>A központ-alközpontok-perifériák</p>	<p>A külső befektetések a már meglévő, térségen kívüli gazdasági központokban koncentrálnak</p>

<p>kistérségi rendszere kialakulatlan, a központok egyes funkciói minőségi és/vagy mennyiségi hiányosságokat mutatnak (oktatás, egészségügy, szolgáltatások)</p> <p>A működő tőke befektetések elkerülik a térséget</p> <p>Alacsony vállalkozási aktivitás mellett a vállalkozások tőkehiánnyal küzdenek, innovációs szintjük alacsony, szerepük a foglalkoztatásban csökken</p> <p>Kedvezőtlen mezőgazdasági adottságok</p> <p>Az ipari és mezőgazdasági telephelykínálat szűkös</p> <p>A Fehérgyarmati Ipari Park telephelykínálata nagyobb vállalkozások befogadására nem alkalmas, a kapcsolódó kiépített repülőtér kihasználatlan</p> <p>Jelentős a több szempontból hátrányos helyzetű, tartós munkanélküliek aránya</p> <p>Alacsony képzettségi szint</p> <p>A turizmus szerepe a több mikro-térségben is elmarad a lehetőségektől</p> <p>A Fehérgyarmati Strand jelenlegi állapotában nem szolgálja hatékonyan a turizmus fejlődését</p> <p>A határon átnyúló kapcsolatok túlnyomórészt a lakossági – sokszor „fekete” – kereskedelemre korlátozódnak</p> <p>A kistérségben több fejlesztési</p>	<p>A környező kistérségek koncentrált fejlesztésekkel versenyelőnybe kerülnek (strand, ipari telephelyek, turizmus)</p> <p>Románia és Ukrajna európai integrációja késik</p> <p>Románia és Ukrajna versenyképessége a nagy élőkommunikáció igényű, alacsony képzettséget igénylő gazdasági ágazatokban kedvezőbben alakul</p> <p>A határon átnyúló szennyezések és árvizek veszélyeztetik a természeti értékeket, a létbiztonságot és a művi elemeket</p>
--	---

szervezet működik, a fejlesztési törekvések nem kellően egységes formában jelennek meg	
--	--